

aanvullende gevisualiseerde presentatie meer gediend zijn. Hierbij valt te denken aan een fotografische afbeelding van de bronnen, een duidelijkere tabelpresentatie (met name de percentering van de netwerkgegevens in hoofdstuk 5 is niet duidelijk) en een grafische weergave van de geconcludeerde patronen van handel en vervoer.

Doordat de bronnen alleen voor zeer weinig opeenvolgende jaren beschikbaar zijn draagt de studie meer het karakter van een toestandsbeschrijving dan van analyse van langetermijnontwikkelingen. De auteur tracht deze opgelegde beperking te ondervangen door toevoeging van twee hoofdstukken, die de scheepsbouw en de handelspatronen plaatsen in een langetermijnperspectief. Op die manier slaagt de auteur in het aantonen van zowel doorgaande ontwikkelingen als sterke golfbewegingen.

' Een van de kenmerken van de achttiende-eeuwse zeilvaart die de twintigste-eeuwse mens het meest in het oog springt is de geringe productiviteit. Zo was de verhouding van het aantal bemanningsleden tot de lading zeer hoog: voor de private sector weinig beter dan een kop op een last; voor de grotere VOC-schepen was deze verhouding ongeveer een kop op drie lasten (37). Het aantal vaardagen ten opzichte van het aantal ligdagen was zeer gering, variërend van 1:4 tot 1:6 (60). Interessant is de beschrijving van de gelaagde opbouw van het netwerk van de handel over zee en de wijze waarop het wereldwijde en inter-Aziatische netwerk van de VOC aansloot op de interinsulaire en lokale netwerken van Aziatische schippers met hun kleinere vaartuigen.

Met dergelijke bevindingen kan de auteur in het slothoofdstuk de ruimere problematiek aansnijden van de langetermijnontwikkeling van de verhouding oost-west op de gebieden van technologie, marktverhouding en machtsvorming. Mede op basis van de kwantitatieve analyses werden de opvattingen daaromtrent van C. M. Cipolla, P. J. Marshall, J. C. van Leur en M. A. P. Meilink Roelofszo getoetst.

Koloniale heffingen op de in- en uitvoer, het gemiddeld gewicht van een kanonskogel, de prijs van fijnkorrelige suiker, de omvang van de handel in katoentjes, het zijn niet meer de onderwerpen die het actuele historisch discours doen zinderen en studenten uit hun dak doen gaan. Hoewel pas tien jaar geleden aangevangen lijkt de studie in opzet en uitwerking een nakomer van een alweer voorbijge historigrafische interesse. Als een kwantitatieve analyse van het alledaagse economische leven staat dit werk misschien haaks op de thans heersende mode. Maar wat het tekort mocht komen aan belangstelling op korte termijn zal op lange termijn ongetwijfeld ruimschoots worden ingehaald, want de inhoud is van blijvend belang voor vele kernthema's van de economische en maritieme geschiedenis van Indonesië.

J. N. F. M. à Campo

## NIEUWSTE GESCHIEDENIS

H. M. Beliën, D. van der Horst, G. J. van Setten, ed., *Nederlanders van het eerste uur. Het ontstaan van het moderne Nederland 1780-1830* (Amsterdam: Bert Bakker, 1996, 260 blz., f29,90, ISBN 90 351 1776 X).

In de jaren 1780-1830 maakte in ons land de oude Republiek plaats voor de eenheidsstaat. Tweeëntwintig mensen die in deze ontwikkeling een belangrijke rol spelen, zijn in deze bundel geportretteerd.

Na de algemene inleiding is het boek verdeeld in zes perioden. Over de eerste periode, 'De

Patriottentijd 1780-1787' (19-48), zijn drie artikelen geschreven. Het eerste behandelt uiteraard het pamflet van Van der Capelle, *Aan het volk van Nederland*, en gaat in op diens leven. De andere twee artikelen gaan over mensen met een uitgesproken anti-patriotse houding. Een van hen is Kaat Mossel, een volkswrouw en een echte Oranjeklant. Ze belandt voor haar opruiend gedrag in de gevangenis.

Ook aan de tweede periode, 'De Restauratie 1787-1795' (49-84), zijn drie artikelen gewijd. Het eerste gaat over Laurens van der Spiegel, raadpensionaris ten tijde van de Restauratie. Pieter Vreede probeert op nationaal niveau de positie van Brabant te verbeteren en is een van de belangrijkste complotteurs die met instemming van de Franse overheid een staatsgreep beramen in januari 1798. In juni van dat jaar reeds vindt de tweede staatsgreep plaats en vlucht hij.

De portretten uit 'Bataafse Republiek 1795-1806' (85-150) zijn het talrijkst. In zes artikelen wordt onder meer de opperbevelhebber van het Nederlandse leger beschreven, die eveneens deelneemt aan de staatsgreep van januari 1798. Freule Judith van Dorth moet als enige Nederlander in die tijd haar contrarevolutionaire gezindheid met de kogel bekopen.

Het vierde deel van het boek gaat over 'Het Koninkrijk Holland 1806-1810' (151-182). Onder meer Lodewijk Napoleon en Bilderdijk worden geportretteerd. Er wordt gesuggereerd dat de koning verwantschap voelde met de dichter, met wie hij contact had.

Aan 'De Inlijving 1810-1813' (183-202) worden twee artikelen gewijd, een over de jurist Van Maanen en een over de dichter Helmers. Deze dichter is in zijn tijd bijzonder populair en groeit uit tot een symbool van het Nederlandse onafhankelijkheidsstreven. Al snel na zijn dood echter wordt zijn werk niet meer gewaardeerd.

Het laatste deel ten slotte, 'Het Koninkrijk 1813-1830' (203-244), bestaat uit vier artikelen. De eenwording en de Belgische opstand worden onder meer beschreven vanuit het perspectief van een politicus en een filoloog die zich inzetten voor de eenheid.

Daarna volgt een epiloog waarin de reis van Willem I door Zuid-Nederland in 1829 wordt beschreven. Het doel van de reis was onder meer toenadering tot de katholieke kerk. De koning bezocht in deze maand alle zuidelijke provincies. Het boek wordt afgesloten met een trefwoordenregister. De literatuur wordt bij de artikelen opgegeven met daarbij een kort commentaar van de auteur.

De bundel is geschikt voor een groot publiek mede dankzij de inleiding, die de hele geschiedenis in vogelvlucht beschrijft. De auteurs, bijna allemaal verbonden aan een universiteit, schrijven helder en onderhoudend. Het is echter niet aan te raden om alle artikelen achter elkaar te lezen, omdat alle verhalen volgens eenzelfde stramien zijn opgebouwd. Eerst wordt zo pakkend mogelijk een bijzondere gebeurtenis uit het leven van de geportretteerde beschreven. Dan volgt vaak in de tweede alinea de vraag: 'Wie was de man/ vrouw die...?' Zelfs het vraagteken komt in de meeste artikelen terug. De jeugd van de hoofdpersoon wordt dan besproken en uiteindelijk waaiert het betoog uit naar een algemener verhaal. Ondanks dit strakke stramien is het een aantrekkelijk boek, omdat er veel informatie over heel verschillende mensen is verzameld is.

Ernestine Smit

G. Mak, *Mannelijke vrouwen. Over grenzen van sekse in de negentiende eeuw* (Dissertatie Utrecht 1997; Meppel: Boom, 1997, 399 blz., f57,50, ISBN 90 5352 293 X).

In dit proefschrift staat de vraag naar de wording van de moderne sekse-identiteit van de vrouw centraal. Het gaat over de verschuiving van sekse als van bovenaf voorgeschreven positie naar